

**ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ У ДІЯЛЬНОСТІ
БЮДЖЕТНИХ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ**

Розглянуто питання необхідності планування фінансової діяльності бюджетних установ для визначення джерел фінансування

Постановка проблеми. Кризовий стан фінансових відносин, економіки, дефіцит державних ресурсів зумовив функціонування медичної галузі в Україні за принципом обмеженості бюджетного фінансування.

В результаті недоотримання фінансових ресурсів, що виділяються державою, застарілістю нормативно-правового забезпечення та відсутністю механізмів залучення і використання інших джерел фінансування, а саме коштів спеціального фонду медична галузь не отримала необхідного розвитку.

Сучасна соціально-економічна і демографічна ситуація, подальше погіршення стану здоров'я населення ставить перед державою такі серйозні завдання, які вже неможливо вирішувати на старих організаційно-методичних засадах.

Перетворення в економіці України та перехід на ринкові методи господарювання особливо негативно відобразились у галузях соціальної сфери, у тому числі охорони здоров'я. Різне зниження бюджетного фінансування в цій галузі досягло критичного рівня, в результаті чого вона втратила необхідну стійкість, доступність і якість надання медичної допомоги населенню [2, с. 212].

На відміну від усіх інших галузей економічної діяльності, охорона здоров'я в Україні майже повністю залежить від бюджетного фінансування. Розвиток і залучення інших джерел фінансування стримується як недостатнім інтересом та ризиком діяльності приватного сектора, так і негативним ставленням із боку державних органів управління охороною здоров'я до підприємництва у сфері охорони здоров'я в цілому. Однак бюджетного фінансування не вистачає для нормальної взаємодії охорони здоров'я з іншими галузями, що працюють за законами ринку [3, с.180].

Актуальність проблеми, що розглядається, зумовлена, перш за все, необхідністю вирішення проблеми недостатнього фінансування медичних закладів в Україні та пошук шляхів її розв'язання, спрямованих на забезпечення розвитку багатоканального фінансування та фінансового планування для залучення позабюджетних коштів.

Розраховувати, що найближчим часом з'являться достатньо коштів для розв'язання накопичених роками фінансових і матеріально-технічних проблем у галузі охорони здоров'я не доводиться. За цих умов слід розвивати багатоканальне фінансування установ охорони здоров'я шляхом розширення додаткових і надійних джерел фінансування [2, с. 214] та підсилення контролю за їх використанням.

Актуальність проблеми ефективного функціонування, діяльності та фінансового планування медичної галузі висвітлювалась у роботах: В.С. Бірюкова, С.Я. Кондратюка, П.Є. Лівача, Г.В. Лепського, В.І. Сердюка та ін.

Основним завданням держави в сучасних умовах має бути створення відповідного нормативного й регуляторного середовища для можливості медичним закладам залучати активно комерційні структури до фінансування своєї галузі.

Метою статті є висвітлення результатів дослідження використання фінансового планування для визначення джерел фінансування державних медичних закладів, оптимального використання грошових коштів для задоволення потреб перспективного розвитку та забезпечення поточної діяльності.

Завданням статті є теоретичне обґрунтування фінансового планування для підвищення ефективності використання фінансових ресурсів у господарській діяльності державних медичних закладів.

Досвід розвинених країн світу показує, що на забезпечення ефективного функціонування системи охорони здоров'я необхідно витратити значні обсяги матеріально-технічних і фінансових ресурсів. Із розвитком економічних можливостей все більш людей звертають увагу на проблему тривалості життя та його якості і тому завданням державної влади є забезпечення необхідних умов для ефективного функціонування і діяльності медичної галузі, враховуючи постійну реальну обмеженість державних ресурсів [5, с. 197].

Реформування економічних засад системи охорони здоров'я необхідно проводити шляхом створення прозорих фінансово-економічних механізмів цільового накопичення та адресного використання коштів як бюджетних так і позабюджетних [2, с. 214].

Водночас дедалі глибшає й розуміння того, що причина незадовільного стану медичних закладів криється не лише в дефіциті коштів, але й в неефективному використанні наявних ресурсів.

Перспективне фінансове планування є основною формою реалізації головних цілей установи.

За умов ринкової економіки, самостійності медичних закладів, їхньої відповідальності за результати діяльності виникає об'єктивна необхідність визначення тенденцій розвитку фінансового стану та перспективних фінансових можливостей. Існуюче сьогодні кашторисне планування бюджетних медичних закладів направлене на покриття витрат поточної діяльності і взагалі не передбачає планування перспективного розвитку закладу.

Фінансове планування – це процес розробки фінансових планів і планових (нормативних) показників щодо забезпечення розвитку медичного закладу необхідними фінансовими ресурсами та підвищення ефективності його фінансової діяльності [4, с.195].

Об'єктом фінансового планування є доходи і накопичення, їх формування і розподіл, планування обсягів і джерел фінансування.

Основними завданнями фінансового планування в медичному закладі є:

- забезпечення необхідними фінансовими ресурсами поточної фінансової діяльності;
- забезпечення розподілу доходу з урахуванням інтересів перспективного розвитку;
- визначення ефективності напрямків вкладення капіталу, оцінка ефективності його використання;
- забезпечення контролю за фінансовим станом, платоспроможністю і кредитоспроможністю медичного закладу [4, с. 195].

Проведене дослідження фінансування медичних закладів в Україні свідчить, що виділення фінансування медичним закладам, що знаходяться у державній власності, передбачається, згідно з Бюджетним кодексом, на їх утримання, а не на покриття витрат відповідно до обсягів виконаної роботи, розподіл коштів між медичними закладами бюджетної сфери здійснюється відповідно до застарілих підходів – в залежності від потужності, а не реального фінансового стану [6].

Велика увага приділяється фінансовому плануванню видатків для надання медичної допомоги, об'єктом якого переважно виступають фінансова діяльність суб'єкта бюджетної установи та відповідне коло фінансових операцій.

Фінансове планування здійснюється з метою обґрунтування ефективності управлінських рішень із урахуванням їх забезпеченості джерелами фінансування, оптимізації затрат і позитивних економічних результатів. Планування видатків має здійснюватися згідно принципів об'єктивної потреби, комплексності, науковості,

достатності, ефективності та контролю за використанням отриманих позабюджетних ресурсів.

Фінансова діяльність бюджетних медичних закладів пов'язана з кошторисним фінансуванням.

Кошторисне фінансування полягає у забезпеченні витрат за рахунок зовнішнього фінансування, воно здійснюється за такими принципами:

- плановість;
- цільовий характер виділення коштів;
- виділення коштів залежно від фактичних показників діяльності установи;
- підзвітність.

Головною проблемою в фінансовому плануванні бюджетних медичних закладів є відсутність стратегічного (перспективного планування).

Стратегічне планування повинно бути першим етапом фінансового планування, яке визначало б основні напрямки поточного планування.

Стратегічне планування базується на загальній стратегії розвитку медичного закладу, є її частиною та носить підпорядкований характер. З іншого боку, фінансова стратегія суттєво впливає на загальну стратегію розвитку, оскільки забезпечує її необхідними фінансовими ресурсами. Стратегічне планування здійснюється у чотири етапи:

Перший етап – визначення періоду формування перспективних фінансових планів. Період фінансового перспективного планування визначається терміном загальної стратегії розвитку і не повинен виходити за його межі. В умовах загальної нестабільної економічної ситуації період стратегічного планування обмежується трьома-п'ятьма роками, при умові досягнення економічної стабільності може бути збільшений до десяти років.

Другий етап – формування стратегічних цілей фінансової діяльності полягає в забезпеченні фінансовими ресурсами загальної стратегії розвитку медичного закладу та оптимальному управлінні фінансовими ресурсами. Фінансова стратегія реалізується через встановлення ряду фінансових нормативів, що забезпечують послідовне досягнення поставленої мети: збільшення бюджетного фінансування, виявлення та освоєння нових джерел фінансування. Стабільність розвитку забезпечується встановленими нормативами фінансової стабільності та платоспроможності.

Третій етап – конкретизація показників фінансової стратегії по окремим періодам її реалізації передбачає поетапне досягнення цільових нормативів. Фінансові показники повинні бути погоджені між собою та з загальними економічними показниками розвитку медичного закладу.

Четвертий етап – розробка фінансової політики по окремим аспектам фінансової діяльності. На відміну від загальної фінансової стратегії, фінансова стратегія по окремим аспектам фінансової діяльності зосереджується на найбільш важливих аспектах діяльності та окремих етапах її здійснення і має багаторівневий характер [4, с. 197].

Другою складовою фінансового планування є **поточне фінансове планування.**

Полягає воно в розробленні конкретних фінансових планів на рік з поквартальною розбивкою. Поточне фінансове планування дозволяє медичному закладу сформувати структуру доходів та витрат на поточний рік [4, с. 198]. Плановим документом виступає кошторис доходів та видатків медичного закладу.

Для складання поточного фінансового плану використовуються наступні показники:

- цільові фінансові нормативи по основним напрямкам діяльності на поточний період;
- плановий об'єм медичної допомоги та лікувально-профілактичних заходів;
- система розроблених у медичних закладах нормативів витрат економічних ресурсів;
- система податкових ставок [4, с. 199].

Поруч із тим виділяють етап **оперативного планування фінансової діяльності.**

Оперативне фінансове планування вкрай необхідне медичному закладу для контролю за фактичним надходженням коштів на рахунок, витрачанням коштів в процесі господарської діяльності та виконанням поточного фінансового плану. Виконання поточного фінансового плану здійснюється через оперативне фінансове планування.

Оперативне планування фінансової діяльності полягає в розробці комплексу короткострокових планів, що показує доходи та видатки фінансових коштів в процесі здійснення господарської діяльності. План визначає об'єм та склад витрат по напрямкам діяльності для медичного закладу в цілому і кожного структурного підрозділу зокрема, а також джерела покриття цих витрат.

Процес оперативного планування фінансової діяльності носить безперервний характер. Процес безперервного планування забезпечує стабільність функціонування системи, здійснення постійного контролю за результатом фінансової діяльності медичного закладу.

Особливою формою плану є платіжний календар, розроблений по окремим видах руху фінансових коштів, так і по всіх видах фінансових зобов'язань.

За допомогою платіжного календаря медичний заклад:

- узгоджує свої грошові надходження і майбутні витрати;
- формує інформацію про рух коштів та витрат;
- здійснює аналіз платежів;
- розраховує тимчасово вільні кошти на підприємстві та визначає ефективні напрямки їх використання [4, с. 200].

Платіжний календар повністю не забезпечує реалізацію завдань оперативного фінансового планування по всіх напрямках діяльності медичного закладу та окремих структурних підрозділах. Тому краще використовувати у фінансовому плануванні принципи бюджетування.

Бюджет – це оперативний фінансовий план, що складається у формі балансу доходів і витрат на короткостроковий період і забезпечує ефективний контроль за надходженням та витрачанням коштів медичного закладу [4, с. 201].

Бюджет – це внутрішній фінансовий документ, який не має стандартизованої форми. Бюджети можуть бути різні за формою та змістом – одні бюджети характеризують діяльність медичного закладу за окремими напрямками і структурними підрозділами, інші складаються з інтегрованих індивідуальних бюджетів і відображають діяльність медичного закладу в цілому.

Бюджетування спрямоване на виконання двох основних завдань:

1) визначення обсягу і складу поточних витрат пов'язаних з наданням медичних послуг на медикаменти, реактиви, одноразовий інструментарій тощо;

2) забезпечення покриття витрат фінансовими ресурсами. Бюджет базується як на загально визначених вимогах та процедурах, так і розроблених самостійно медичним закладом. До загальних вимог належить:

- розробка бюджетів всіма підрозділами, що сприяє поліпшенню координації діяльності медичного закладу;
- забезпечення єдиного порядку підготовки, аналізу та затвердження бюджетів;
- координація всіх структурних підрозділів медичного закладу в процесі складання бюджетів;

– обґрунтованість бюджетів досягнутими результатами, тенденціями, економічними чинниками та прийнятими напрямками розвитку медичного закладу [4, с. 202].

Фінансове планування передбачає поєднання матеріальних, трудових і грошових ресурсів.

В процесі фінансового планування використовуються різні методи, тобто конкретні способи і прийоми планових розрахунків. Найпоширенішим є балансний, нормативний, розрахунково-аналітичний.

Балансний метод розрахунку передбачає не тільки баланс підсумкових показників, але й визначення джерел фінансування для кожної статті витрат.

Суть нормативного методу полягає у використанні певних фінансових норм та техніко-економічних

нормативів. Такими нормами є ставки податків, зборів та внесків до цільових фондів тощо.

У разі використання розрахунково-аналітичного методу планування показники обчислюються на підставі аналізу фактичних показників у поточному періоді з урахуванням їх зміни в плановому періоді.

Всі методи в процесі планування використовуються комплексно.

Використання державними медичними закладами, які отримують кошти від позабюджетної діяльності, фінансового планування допоможе оптимально визначити обсяги та джерела фінансування, а також раціонально і ефективно використовувати фінансові ресурси, здійснювати розвиток матеріально-технічної бази та покращити якість надання медичних послуг.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки: фінансовий план являє собою баланс доходів та витрат коштів, забезпечує поєднання матеріальних, трудових і грошових ресурсів. Розрізнять три види фінансового планування: перспективне, поточне та оперативне.

Основними проблемами для ефективного функціонування і діяльності медичного закладу є:

– Постатейне кошторисне фінансування медичних закладів **не створює стимулів** до пошуку шляхів підвищення ефективності використання наявних ресурсів.

– Фінансування медичних закладів, що знаходяться у державній власності, передбачає, згідно з Бюджетним кодексом, **виділення коштів на їх утримання**, а не покриття витрат відповідно до обсягів виконаної роботи.

– Розподіл коштів для кожного медичного закладу здійснюється відповідно до **застарілих підходів - в залежності від потужності**.

– Дефіцит фінансування **не дозволяє здійснювати своєчасне оновлення** морально і фізично застарілого обладнання.

– Система фінансового і статистичного обліку та звітності охорони здоров'я **не дозволяє одержати інформацію**, необхідну для ефективного планування і розподілу ресурсів.

Вирішення багатьох з перерахованих проблем в фінансовій діяльності державних медичних закладів

можливе за допомогою фінансового планування і насамперед стратегічного планування, що в свою чергу дозволить закладу:

- ефективно використовувати фінансові ресурси;
- проводити фінансові дії відповідно до економічного стану та матеріальним можливостям закладу;
- здійснювати розвиток матеріальної бази закладу за рахунок виявлених вільних фінансових ресурсів від позабюджетної діяльності;
- покращити якість надання платних медичних послуг;
- створити умови для нормальної взаємодії з іншими галузями, що працюють за законами ринку;
- сприяти подальшому розвитку ринкових відносин у сфері платних медичних послуг.

Список використаної літератури:

1. *Губенко П.Т.* Фінансове планування діяльності бюджетних установ: [навчальний посібник] / Губенко П.Т., Козир О.Ф., Димченко О.В., Димченко В.В. 2. *Лівак П.Є.* Деякі аспекти формування позабюджетних коштів та інших надходжень медичних закладів та їх законодавче забезпечення в ринкових умовах / П.Є. Лівак // Університетські наукові записки – 2005. – № 4/16. – С. 212-215. 3. *Ленський Г.В.* Необхідність та сутність багатоканальної системи фінансування охорони здоров'я в Україні / Г.В. Ленський // Фінансово-економічні засади реформування охорони здоров'я України: нові законодавчі ініціативи: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. – К., 2004. – С. 179-181. 4. *Пащенко В.М.* Підприємницька діяльність та управління фінансами в охороні здоров'я / В.М. Пащенко. – К., 2004. – С. 195-202. 5. *Пешко П.* Позабюджетне фінансування в галузі охорони здоров'я в Україні у перехідний період / П. Пешко // Державне управління в умовах інтеграції України в Європейський Союз: Матеріали науково-практичної конференції. – К.: Видавництво УАДУ, 2002. – С. 197- 198. 6. Бюджетний кодекс України від 21 червня 2001 р. №2542-III із змінами і доповненнями.

ЩЕРБАЧЕНКО Людмила Вікторівна – здобувач Національного університету біоресурсів і природокористування України